

Ese de dóue ori in septemana:
Joi-a si Dominec'a.

Pretulu de prenumeratiune:

pre annu intregu . . . 6 fl. v. a.
„ diumetate de annu . . . 3 fl. v. a.
„ patrarin de annu . . . 1 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:

pre annu intregu . . . 9 fl. v. a.
„ diumetate de annu . . . 4 fl. 50 cr.

LUMINA.

Correspondintiele si banii de prenumeratiune se se adreseze de a dreptulu: Redactiunei „Lumina“ in Aradu, cancelari'a episcopésca.
Pentru publicatiunile de trei ori, ce contienu cam 150 de cuvinte (spatiu de 20 sire garmond) tacs'a e 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl., éra mai sus 5 fl., intielegendu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Pretulu publicatiuniloru se se antiecipe.

Fóia bisericsca, scolastica, literaria si economica.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Invitare de prenumeratiune

la

„LUMINA“

fóia bisericsca, scolastica, literaria si economica.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Cu prim'a januaru 1873. „Lumina“ intra in alu doile annu alu esistintiei sale. Marturimu cá acésta intreprindere a sinodulu eparchiale, onoratulu publicu a imbraciat'o cu o caldura multu mai mare, de cátu ce se sperá. Desclinita interesare si spriginire au manifestatu parintii protopopi si preoti, domnii inspectori si invetiatori, precum si on. comune bisericesci. Indemnati si incuragiati de acést'a, ni vom dá tóta trud'a ca in anulu ce vine, se inavutimu cuprinsulu foii si se-i marimu formatulu; ceea ce sperámu a puté face, dupa ce acam am trecutu de multisoru peste greutatile inceputulu.

Conditiiunile de prenumeratiune remanu totu ceea din fruntea foii.

Prenumeratorii din 1872. vor capetá, precum li s'au promis, „Statutulu Organicu“, pentru a caruia tiparire s'au despusu ceea de lipsa si sperámu cá va fi gat'a cátu mai curundu.

Este cu scopu ca parintii protopopi si dd. inspectori se primésca a supra-le sarcin'a de colectanti ai prenumeratiuniloru, fiindu cá asia potu se tiena mai bine in evidintia publicitatea ce se dá ordinatiuniloru consistoriali in respectivele loru suere de activitate.

Éra pentru acei domni prenumeratori, cari vreu se se adreseze redactiunei de a dreptulu, alaturáramu la numerulu trecutu epistóle de prenumeratiune.

Rogámu pre dd. prenumeranti a insemná cátu se póte de legibilu numele si post'a ultima.

Aradu, 19. decembre, 1872.

Redactiunea.

PARTE OFICIALE.

Nrulu $\frac{1935}{1872}$ Pres.

In legatura cu cerculariulu Nostru din 2. decembre a. c. Nr. 1775. publicatu in numerulu 26. alu acestei foi, supletorie se face cunoscutu spre scire si acomodare Protopreviteriloru respective Administratoriloru protopresviterali: cá scaunele protopresviterali au a cadé sub restaurare numai in cátu membrii acelor'a prin ori-ce casuri intrevenite ar fi scadiutu.

Aradu, 28. decembre, 1872.

Procopiu Ivacicoviciu.
Episcopu.

Nr. $\frac{1707}{1872}$ Pres.

Tutororu protopresviteriloru si inspectoriloru scolari din districtulu cosistoriului Aradanu.

Escelenti'a Sa Inaltu Preasantitulu Domnu Archiepiscopu si Mitropolitu alu romaniloru gr. orientali din Ungari'a si Ardealu, Andreiu Baronu Siagun'a, condusu de archipastorec'a sa ingrigire pentru cleru si poporu, spre a-i inlesni medilócele de a cunósce mai aprópe si genuinu chiamarea pastorale, carea este impreunata cu multe greutati, si spre a inlesni si poporulu cunósceera indetoririloru sale facia cu acceptarile dela cleru, de curundu mai inavuti si infrumsetiá literatur'a nóstra bisericsca cu unu nou opu alu seu, intitlatu „Studiulu pastoralu“ tiparitu in Sibiu, in tipografi'a archidiecesana, la anulu 1872.

Considerandu valórea literaria si practica precum si necesitatea acestui opu: ilu recomandámu din adinsu spre procurare nu numai preotimei nóstre, careia, — prin acestu opu, — ise va usiorá sarcin'a cea grea pastorale, aflandu intr'ensulu indrumare mangaitória in órele fatale; ci si tutororu carturariloru mireni, cu atát'a mai vertosu, cu cátu ilustrulu Auctoru, la compunerea acestui opu a tienstutu contu na numai de desvoltatiunea pastorálulu, ci si de tóte jurstarile actuali, in cari clerulu si poporulu nostru potu veni in relatiuni cu credintiosii de alte confesiuni.

Opu lu acest'a cuprindiendu in sine 8 cóle costa 50 cr. si se póte procurá dela tipografi'a archidiecesana din Sibiu.

Aradu, in 7. Decemvre, 1872.

Procopiu Ivacicoviciu
Episcopulu Aradului.

Protocolulu

Conferintiei tienute din partea membriloru Delegatiunei congreguale romane in Aradu, la 19. si 20. Decembre vechiu 1872.

Persenti: Ilustritatea Sa preasantitulu Domnu Episcopu diecesanu Procopiu Ivacicoviciu, presiedintele Delegatiunei, Vincentiu Babesiu referintele si notariulu Delegatiunei.

Membri: Constantinu Radulescu advocatu din Lugosiu, si Ioanu Popoviciu protopresviterulu Versietiuului. Membrii administratiunei fonduriloru Dr Atanasiu Siandoru si Lazaru Ionescu, ambii din Aradu.

In lips'a numerulu completu de membri ai Delegatiunei, nu se potú tienstia siedadintia formala spre a aduce decisiuni meritoriali, ci conterinti'a se marginesce a luá de-o camdata la delibereare numai obiectele de mare necesitate si urgentia precum:

1. S'a aflu de lipsa in privinti'a administratiunei fonduriloru a se tienst o consultatiune prealabila cu membrii epitropiei respective.

2. S'a cetitu si notificatu representatiunea Escelentiei Sale Domnului Administratoru alu patriarchiei serbe din Carlovetiú Nicanoru Gruiciu, cu datulu $\frac{5}{17}$ Decembre a. c. Nr 949, prin carea descopere abusurile comise de Episcopi'a Caransebesiului si protopresviterulu romanu alu Panciovei cu privire la comunele mestecate Alibunari si Satulu-nou, atingendu si Iamulu-miou; in privinti'a caror'a s'a aflu de lipsa, nainte de tóte:

a) A se comunicá Domnului Episcopu din Caransebesiu representatiunea de sub intrebare, cu rogarea de a-si dá cátu mai curundu explicatiunile si dechiaratiunea sa in privinti'a punturiloru gravaminali, si cu recercarea: ca Domnulu Episcopu, dupa potintia se incangiure complicatiunile in comunele meste-

cate, mai virtosu prin incorporarea lor formale înainte de incuviintarea actelor de complanare prin competinta legale.

b) Escelentiei Sale Dlu Administratoru patriarhialu, se so serie despre acésta mesura si totu de odata se se arete Escelentiei Sale, ca anomalii in actele de despartire s'au intemplantu si prin alte locuri, ce provine de acolo, ca crestiunii nostri in dorinta loru de a se desparti ierarhicesce cu orice pretiu, n'au sciutu altfelu a se ajutorá, de cátu invoidu-se a remainé provisor-minte intr'aceea-si biserica, si despartindu-se numai nationalminte. Alte aparatiuni dupa noi sunt unu motivu mai multu d'a promová éra nu d'a impedeá pertractarile de despartire si d'a avé pentru statulu transitoriu multa convintia:

2. Cestiunea in privinta a cerei de a se delegá unu judetiu pentru procesele in privinta a comunelor mestecate unde n'a succesu impacatiunea amica. —

S'a aflatu cu cale: A se pune in contielegere cu Escelentia Sa administratorulu patriarhiei serbe in acea privintia, ca se se combine modulu de a core impreuna, conformu punt. XX alu Invoiei delegarea tribunalulu orasienescu de Pest'a, si fiindu-ca tribunalulu militarescu din Temisior'a a incetatu, si unu tribunalu comunu pentru partile fosteloru confine militare nu existe, éra apelatoriulu pentru aceste parti este la Curi'a reg. din Pesta, dóra va fi oportunu a cere si pentru acele-si parti delegarea aceluia-si tribunalu din Pest'a.

4. Cestiunile pentru procesele comunelor mestecate unde n'a succesu impacatiunea amica.

S'a aflatu de lipsa: A se provocá acele comunitati pre calea concerninteloru protopresviterate romane, in a caror'a ténutu cadu, ca pre cátu voiescu a incepe procesu, se-si tramita protoco-lele despre incercarea fara succesu de impacatiune si invoirea cu procesele se se incépa sub conducerea si priveghierea Delegatiunei, tóte de o potrieva.

5. Protestulu romaniloru din comun'a mestecata Ciacov'a contr'a actulu de despartire;

Se afla de necesitate: A se emite unu membru alu Delegatiunei; a numo dlu Constantinu Radulescu, ca comisiunea concerninte se esamine die causele de gravamine si se lamurésca tóte dubietatile, a nume: cá fost'a primita impacatiunea numai prin cei optu subscrisi, séu prin multimea poporulu romanu? cá de ce nu s'a cerutu séu nu s'a facutu conscrierea siseteloru si pretiunea averiloru si cele-lalte dubietati cáte se aducu in protestu si se vor mai escá la investigatiune.

6. Cele lalte multe obiecte

S'au reservatu deliberatiunei ulterioare, candu se va téné alta adunare completa a Delegatiunei. (Urméza subscrierile.)

Nr. 1647.

Epitr. 511.

Ratiociniulu Fundatiunei Zsigaianc.

Senatulu fundatiunei reposatulu mecenato Nicolau Zsiga din Oradea-mare, conformu despusetuniloru §-lui 4. din statutele fundatiunali, cu comitiv'a de datulu 11. Novembre a. c. Nr. 15. substerne spre censurare si aprobare: ratiociniulu despre perceptiunile si erogatiunile avute in decursulu anulu scolasticu ^{1870/71} adeca pe 11 luni de la 1 novembre 1870 paa la 30 Septemvre 1871. prin care se aréta urmatoriulu resultatu:

I Perceptiuni

1. Venitulu din arend'a casei inchiriate in
suma de 1558 fl. 37 cr.

II Erogatiuni

1. Deficitulu remasu la capetulu anulu scolasticu ^{1869/70} cu 182 fl. 80 cr.
2. Provederea cu viptu aloru diece alumni pre 273 de dile, a 2 fl. in suma 546 fl. — cr.
3. Pane pentru cei diece alumni si pentru servitori 3003 bucati, a 7 cr. in suma 210 fl. 21 cr.
4. Spese diferite pentru reparatiunile necesarie ale edificiuului, pentru asiguratiunea contr'a focului, pentru lumini, recuise de scrisu si pentru prenumeratiunea diarielor in suma 449 fl. 67 cr.
5. Contributiunea rogésca si arunculu percentualeloru 204 fl. —
6. Darea cetatienésca 38 fl. 88 cr.

Sum'a erogatiuniloru 1631 fl. 56 cr.

Bilantru

Fiindu erogatiunile in suma de 1631 fl. 56 cr.
din care computendu-se perceptiunile in suma de 5518 fl. 37 cr.
Se aréta deficitu 73 fl. 19 cr.

care va fi de a se acopóri din venitele anulu scolasticu ^{1871/72} prin sonatulu fundatiunale. —

In privinta a caruia ratiociniulu Consistoriulu diecesanu ca foru desemnatu prin fundatoru aduce urmatoriulu

DECISU:

Ratiociniulu fundatiunale de sub intrebare instruitu cu documintele necesarie censurandu-se, s'a aflatu intru tóte esactu si corectu si aprobandu-se din partea acestui Consistoriu, manipulantelului Nicolau Diamandi se da absolutoriu si ratiociniulu de sub intrebare cu tóte documintele se restitué senatulu fundatiunale pentru conservare intre ratiociniile aniloru precedinti.

Éra decisulu acest'a conformu § 14. din statutele fundatiunale comunicandu-se senatulu fundatiunale spre scire si acomodate, se dispune totu odata a se publicá in fói'a oficiala bisericesca „Lumin'a“; recercandu-se si cele-lalte onorabile Redactiuni a diarielor nationale pentru reproducerea acestei publicatiuni. Datu din siedinti'a senatulu episcopescu alu Consistoriulu eparchiale romanu gr. or. ténutu in Aradu, 22. Decemvre. 1872.

Estradatu prin
Josifu Goldisiu
secretariu consistorialu

Cerculariu consistorialu

contra oficiele protopresbiterale din districtulu Oradanu.

Nr. 780. Plen.

Sta in interesulu bisericii nóstre nationale: ca cartile, scrisorile si totu felulu de documinte si urme, care potu reversá lumina preste trecutul nostru bisericescu, nu numai se se pastreze bine pentru viitorime: ci acelea se si devina spre folosire la mani esper-te si interesate de istori'a nóstra bisericesca.

Ingrigirile, ce si pana acum s'au facutu de aici pe cale privata in partea acest'a, avura resultatu bunu in atat'a: cá se afla deja tramise aici doue documinte vechi de pretiu istoricu; anume: dela parochulu din Badurésa, Teodoru Popoviciu, o singilia vechia in originalu, de pe timpurile, candu preotimei nóstre in partile acestea se dá investitura de la episcopii romano-catolici; apoi dela parochulu din Girisiulu negru, Damascenu Serbu, o resolutiune imperatésca dela Iosifu alu doilea, referitória la starea plebeiloru, cari pe atunci, dar si mai tardiu veniau sub nume de jobagi.

Inse fara indoie se crede, si din mai multe parti se afirma: cá si in alte locuri pe la bisericile, parochiele si pe la antistiele nóstre comunale, dar si la singuraticiele familie se afla asemene documinte vechi, care pastrate si folosite bine, potu fi de mare insemnătate pentru lamurirea trecutulu nostru istoricu; din contra parasito si nefolosite, sunt espuse peritiunei, séu la casulu celu mai bunu, romanu ca nisce tesauri ascunsi, spre daun'a sciintieloru istorice.

Cartile bisericesci din timpurile vechi, care acum dóra nici se mai folosescu, anume cele scrise cu man'a séu tiparite in limb'a elina ori in cea slavéna, dar mai alesu in limb'a romana pe la inceputulu literaturéi nóstre bisericesci: sunt tóte obiecte pretiose pentru istori'a rituriloru si a literaturéi. Scrierile vechi, private si publice, care se mai afla pe undeva, dóra abia legibile; singiliile archieresci; inscriptiunile, ce se afla pe la biserici; antimisele vechi; zugraviturile si notiiele cronicele, ce se afla scobite séu scrise din timpurile vechi pe pareti, clopote, prapore; tabli séu pe paginile cartiloru bisericesci; apoi multe testamente, instruminte de donatiuni séu fundatiuni; carti reambulationale de otaru; contracte si sigile vechi, precum si tóte alte urme de acetca, si marturii ale timpuriloru: sunt totu atâtea lucruri pretiose, care cu totu studiulu trebue ferite de peritiune, si trebue luate in posibila folosire pentru lamurirea si intregirea istoriei.

Candu dar consistoriulu acest'a face atenti pre toti cartararii nostri, ér mai alesu pre onoratululu clerulu parochialu la insemnateea si pretiulu istoricu alu documintelor vechi atinse mai susu, totu-odata din ingrigire, ca acele, pe unde se afla, se nu fie espuse peritiunei séu instrainarii, ci se se conserve si folosésca bine in interesulu istoriei, — cu acest'a vine a provocá pre toti si pre fiescicare, ér mai alesu pre clerulu si antistii comunali, la cari s'ar aflá carti séu documinte de felulu celoru atinse mai susu: ca tóte acele se le adune, si déca se póte — in origine, ér de nu — in copie autentice se le tramite séu de adreptulu, séu pe calea protopresbiterala la consistoriulu acest'a unde e facuta ingrigirea, ca acelea se langa inventariu se se pastreze la locu securu, se se ide notitia de insemnateea lor, si la post'a respectiviloru se li se si restitué, reservandu-se aici decopieri autentice.

Paginele istoriei noastre sunt triste, dar apte de a ne instrui, să cunoștem viața noastră bisericească și să știm repară relele trecutului. Toate documentele vechi graiesc în partea noastră; nu avem dar cauza de a ne sfîi de ele, nici de a le lasă în ascuns: ci mai vertos trebuie să fim interesați pentru a le adună de pe unde numai se află, și a le aduce la lumină. — Pentru aceea tit. D. Ta deosebi ești poftit și insarcinat: să publici provocarea acestui consistorial în respectivul tractat protopresbiteral și la toată ocaziunea să pui silinția spre a erua, adună și a transmite aicia documentele istorice, care vor fi aflându-se pe la comunele din tractatul submanuat.

Oradea-mare, 4. Decembrie 1872.

Consistoriul eparhial gr. or. din Oradea-mare.

Mironu Romanulu m. p.

Archimandritu și vicariu episcopescu.

Cu teologii absoluti se va ține examenul de calificare în 20. Ianuarie 1873.

Despre ce membrii comisiei examinatrice și respectivii recurenți spre acomodare se încunoscintăza.

Arad, 21. Decembrie 1872.

Iosifu Goldisiu

secretariu consistoriale.

PARTE NEOFICIALĂ.

Cum se să esecute Statutul Organicu spre cultivarea morala, intelectuală și materială a poporului romanu?

Statutul nostru este o instituție, carea face pe membrii bisericești să cunoască și să simțască în faptă cumca sunt în societatea Domnului nostru Isus Cristos. Membrii bisericești, sunt membrii lui Cristos. Statutul, în fie-care dispușiune a sa, îi face să înțelăga cumca sunt membri activi în Domnul și prin Domnul.

În această activitate consiste *mediloculu* de a se îmbunătăți starea morala, intelectuală și materială a poporului, de a se înalță la înflorire singuratecele parohii și prin ele națiunea întreaga. Se lucre fie-care paroc în parohia sa, se lucrăm cu totii, și așa aducendu fie-care o petrică, vom pute clădi edificiul marelui alu fericirii noastre nationale și bisericești. Se privim la albine: nici cându nu s'ar umplă cosnița de miere, dacă n'ar lucră toate albinele cu străduință și în armonia. Se cetim a deseori în cartea cea mare a naturii și în scripture, se cetim invetiaturi de aceste frumoșe, — era apoi invetiatură și respective știință ce o castigăm, se nu o ținem numai spre mangaierea, spre desfătarea și împodobirea sufletului nostru, căci atunci ar fi o invetiatură mărta, ci se ne străduim a urmă și a lucră după invetiatură castigată, a trage folosu d'într'ens'a spre binele nostru și alu deapropelui. Căci invetiatură, casă credință, fora de faptă bună, nu te pôte mantui.

Întrebarea ni este aci, cum se fie această activitate, acestu medilocu de îmbunătățire? Spre a răspunde la această întrebare, cauta se luăm în socotința mai anteu Statutul preste totu, apoi sinodele și comitetele parohiale și cele protopopesci.

1. Studiarea și înțelegerea Statutului, este neapăratu de lipsă. Este un'a dintre acele legi frumoșe, în cari, de câte ori citești, totu-de-un'a găsești încă ceva nou, ceva vrednicu de consideratu. Celu ce nu-lu cunoște, trebuie se-lu citească ca se-lu invetie. Cine ilu știe, trebuie se-lu citească ca se-si pôte dá socota despre fie-care dispușiune d'într'ensulu. Că ore au aplicat'o? cum? cu ce succesu? nu cumva un'a i-a scapatu din vedere? nu cumva alta

dispușiune a remasu litera mărta pentru că până acum n'a pututu ori n'a înțelesu s'o aplice bine? scl.

În Statutul avem autonomia noastră, tradusa în faptă, subscrisă de noi ca națiune și biserică și de Imperatul. Ce va să dica a avé autonomia? Numai acel'a va înțelegă bine, carele va studiă istoria bisericești noastre; persecuțiunile grele și amare, la cari a fostu supusa a lungulu seceloru. Astadi, în puterea acestui Statutu, avem adunari și consultari în cercuri mici și mari, fora de o concessiune prealabilă de la cineva, și ne consultăm togm'a prin reprezentanții tuturor romanilor din Transilvania și din Ungaria. În aceste adunari putem hotari celea de lipsă pentru progresul nostru, și pentru stăruirea relelor ce s'au incubatu în societatea noastră.

2. Sinodele parohiale se le ținem în lun'a lui Ianuarie în totu anul, după Statutul Organicu. La alegerea membrilor în comitetulu parohiale se grigim, ca în acestu comitetu să între fruntea parochienilor, adică barbatii cei mai luminați, mai onesti, activi și religioși. Alegătorii se să ferască de aceia cari nu cercetăza biserică, căci dacă nu ținu ei multu la Dumnezeu, puținu vor fi ținendu la omeni. Unii ca acestia, neavendu pietate adevărată, puținu li pēsa de biserică, se întrecu a-si arătă știință și aduc neînțelegere, turbură, ca să pescuască interese în ea. Comitetul are multe detorințe după §. 22. din Statutul Organicu, deci trebuie în elu omeni luminați, cari să știe și să pôte face proiectele de lipsă către sinodulu parohialu pentru cultură și îndreptarea poporului, între altele potu aduce proiecte, că ori ce june romanu și română care nu va să citească și să scrie, se nu-i cunune preotulu; fie-care parinte, dacă nu-si dă fiulu la școlă, se fie pedepsitu; cei betivi se să pedescă; furii și desfrânții se nu să insotască cu ceia lalt parochiani. „Cu omeni cei fora de lege, nu me voi insoti cu alesii loru.“ Din pedepse se să facă ajutorie la școlă, premie parochienilor de modelu. Acestea, și alte celea în direpțiunea acestui, hotărindu-le sinodulu, le trece în protocolu, care după §. 23. p. 8. are a-lu naintă protopopului, era acest'a a le aduce comitetului protopopescu, și acest'a prin alte proiecte sinodului protopopescu.

3. Pertractările și hotăririle sinodului protopopescu cari privesc starea și propășirea în cultură și morala a întregului protopresbiteratu, se să publice în foia Eparchiei. Prin acest'a vom cunoște propășirea morala și intelectuală a singurateceloru comuni, numărulu școlarilor scl. Așa ne vom pute controlă pururia, ca se nu amotim, ci se propășim.

Comitetulu protopresbiteral trebuie să țina ședințele sale regulatu de patru ori în anu. Are să ingrigască de religiozitatea singurateceloru parohii, de averile bisericești, școlare și fundationali, de progresulu școlariu scl. Este bine dacă membrii comitetului protopresbiteral au fie-care referat'a sa.

Unii parinti protopopi dicu: „Pentru ce se mai chiamă comitetulu protopopescu, că ce se face?“ Are multe de facutu, a îndreptă celea de îndreptatu în fie-care comună, a propune medilócele pentru năntare, a priveghia de bun'a esecutare a celor ordinate de la superiorități.

Am amintitu aceste, nu numai pentru aceea, că dacă suntem chiamati a implini o afacere, se să silim a castigă folosu d'într'ens'a, ci și ca să delaturăm unele prepusuri cumca am fi indiferenti, cumca nu ni-ar plăce Statutul Organicu, fiindu că nu mai putem fi despoti. că acel'a ne turbura din lenevirea noastră la carea ne-am fostu dedatu: „Lasa-me, se te lasu.“

„Omenii întiolepti au naintatu cultur'a si moral'a prin aceea, că au condusu pro cei nesciutori, pre cei cadiuti si pre cei gresiti, dupa cele preserise, pe drumulu celu dreptu.“

B. Baiulescu.

Documentu vechiu.

Cerculariulu consistoriului din Orade, Nr. 780. Plen., ce-lu publicămu in nr. lu acest'a alu foii năstre in partea oficiale, amintesce de unu documentu vechiu. Suntemu in placut'a pusetiune a tipari mai la vale o copia autentica a acestui documentu. Este o singilia subscrisa de Michailu Kebell, episcopu de Tininu si vicariu episcopescu rom. cat. din Oradea-Mare, prin care preotulu de biseric'a năstra Abraamu Popa s'a pusu de parochu la Budurésa (la poporu gr. orientalu). — Actulu acest'a e datatu din 19. Aprile 1719. adeca de pre timpurile, candu in districtulu Oradei, clerulu nostru romanu gr. orientalu — in urmarea feliuriteloru intrigi, uneltiri si siliri din partea dusmanilor — devenise in anarchia bisericésca si l'au fostu supusu sub potestatea clerului romano-catolicu, carele sub conducerea faimosului episcopu rom. cat. din Orade Emericu conte Csáky miscă tôte, sus si dios, spre a dechiară pe clerulu si poporulu nostru că a primitu unirea cu biseric'a Romei. (Cel'a laltu documentu, de la preotulu Damascenu Serbu, contine patent'a imperatului Iosifu II. pentru eliberarea iobagiloru. Scrietoriulu acestoru sire a publicat'o anu intr'o foisióra a „Albinei.“)

Éca aci singili'a de care vorbiramu, o publicămu in testulu originalu latinescu, si i-am facu'u apoi o traducere romanésca:

Copia. Praesentium exhibitor Abraham Popa constituitur pro parochu ecclesiae Budurasziensi, qui juramento ligatus manet, suppellectilem ac jura ecclesiae et parochialia custodire, non abalienare, et suis sibi que concreditur fidelibus, qua bonus pastor ovibus, in spiritualibus bene providere; parochiam sine scitu generalis vicarii non deserere, et si in aliquo per quempiam turbaretur, superioribus suis intimare. — Datum Varadini, in solito residentiae Nostrae vicarialis loco, die Decima nona mensis Aprilis, anno Domini Millesimo, septingentesimo Decimo nono. — Michael Kebell, Episcopus Tinniniensis et Vic. Var. gener. in. pr. (L. S.)

TRADUCERE:

Aretatoriulu acestor'a, Avraamu Popa, se pune de parochu la biseric'a din Budurésa, si remane legatutu prin juramentu, a pastrá odórele si drepturile bisericii si cele parochiale, ér nu a le instrainá; apoi a portá grige buna in cele sufletesce de credintiosii sei, cari i sunt concrediuti, ca unu pastoriu bunu de oile sale; a nu parasí parochi'a fara scirea vicariului generalu, si déca i s'ar face óresi-care nepastuiri dela cineva, acelea se le arete la superiorii sei. — Datu in Orade, in loculu in-datinatu alu resiedintiei Năstre vicariale, ia 19. a lunei Aprile, anulu Domnului 1719. — Michailu Kebell, Episcopu de Tininu si vicariu gener. in Orade, m. pr. (L. S.)

Despre alegerea mitropolitiloru si episcopiloru in Romaní'a.

(Incheiuro din reportulu dlui Cogalnicianu.)

In momintele acestea, biseric'a bulgara se emancipéza de sub dominiunea episcopatului grecescu; alegerea capiloru bisericiei bulgare este incredintiata unei adunari, din care cea mai mare parte sunt laici.

Ei bine, pentru acésta deosebire in modulu organizari bisericiei din deosebitele tieri, se pôte sprigini, că tôte aceste bisereci, fia din Rusi'a, fia din Greci'a, fia din Austro-Ungari'a, fia din Bulgari'a, si prin urmare si biseric'a romana, nu sunt tôte fice si medularie ale uneia si aceleiasi mari bisericii, biseric'a ortodossa a resaritului, care nu cunósce altu capu si mare povatiuriu alu seu de cătu pe Domnulu nostru Isus Cristos?

Si apoi óre patriarchulu din Canstantinopole, séu D. ministru de culte pôte pretinde, ca o stare de lucruri totu atātu de vechia cătu si insusi Statulu romanu, ar puté se fia lovita de necanonicitate! Déra atunci necanonici ar fi si toti metropolitii si episcopii nostri romani dela Radu Negru si Bogdanu Dragosiu pana astadi: necanonici ar fi marii dascalii si faclii ai religiunii ortodosse din Romaní'a, metropolitii Teoctistu, Doroftei, Varlaam, Iacobu, Filaretu, Grigorie si Veniaminu; necanonice ar fi tainele sevarsite de ei si de preotii numiti de ei; si prin urmare, afara din biseric'a ortodossa ar fi si parintii nostri, si noi, si fiii nostri, cari am avutu ca spirituali pastori, arhierii si preoti necanonici

Nu, acést'a nu este si nu pôte fi. Religiunea lui Isus Cristos are o doctrina mai subluma de cătu politic'a si de cătu ce pasiunile ómeniloru ar voi a o face! Dogmele bisericiei ortodosse lasa societatii laice, pentru care sunt instituiti si arhierii si preotii, unu campu mai largu, o libertate de judecata si de actiune mai intinsa, de cătu ce s'ar invoí pretinsii restauratori ai canónelor. Sub acestu punctu de privire, nici legea din 1864 nu este anti-canonica. Prin acésta lege se incredintiá Domnului dreptulu d'a numí elu mitropolitii si episcopii tierii, intocmai cum acestu dreptu se esercita si de Domnulu Serbiei.

Daca acum acésta lege trebue revisuita, nu este pentru că dens'a a lovitu canónele, ci pentru că in ordinulu politicu si constitutionalu, ea rumpea cu traditiunile seculare ale tierii, dupa care mai multu séu mai pucinu natiunea alegea séu propunea, si Domnulu numai intariá capii bisericiei năstre! Aci numai, este de cautatu caus'a nemulti-miriloru, éra nu necanonicitatea, ce acésta lege a redicatu in lontrulu tierii. Cătu pentru protestarile de necanonicitate, ce in de afora le-a redicatu clerulu grecu din Constaninopole, Ierusalimu, Alexandri'a etc., in privinti'a legii din 1864, D-vóstra cunósceți bine, fara se am nevoia de a intrá in mari amenunte, că nu pretins'a lovire a dogmeloru spirituale, ci secularizarea bunuriloru materiale ale monastiriloru inchinate sevarsit in aceasi epoca, a fostu adeveratulu indemnu alu aceloru protestari.

Nu am aci misiunea, nici chiar plecarea de a me face apologistulu legii din 1864. Din contra me grabescu de a recunósce că acésta lege de unu caracteru cu totulu timpuralu, si conceputa si promulgata numai ca midilocu de apărare in contr'a unoru eventualitati cari au disparutu, trebue reformata, că acésta reformare este reclamata de constitutiune, este reclamata, chiar de consciinti'a năstra religiósca.

Asia fiindu, care este modulu de reforma, ce este de introdusu? Fia-care din noi si va respunde, modulu celu mai nimeritu este acel'a pe care l'am avutu seculi intregi, care a satisfacutu tôte cerintiele societatii năstre, si in contr'a caruia nu ar puté protestá cu nici unu dreptu cuventu nici patriarchulu nici nimeni in lume; căci acestu modu este basatu pe o essistentia de dinci seculi si pe recunósccrea continua si seculara a tuturoru mariloru bisericiei ortodosse a resaritului.

Acestu modu este revenirea la alegerea capiloru bisericiei prin natiune, prin legal'a sa reprezentantia, impreuna cu reprezentantii clerului.

Acestu modu de alegere s'a adoptatu de tôte guvernele câte s'au succedatu in Romaní'a de la 1866. in cóci. Pe acésta basa sunt déra concepute tôte proiectele de legi câte s'au elaboratu pana acum si anume: proiectulu consiliului de statu din 1866., proiectulu prezentatu Cameriloru de ministru de culte D. D. Gusti; proiectulu prezentatu de altu ministru alu culteloru invetiatalu D. A. Cretiescu, si care s'a adoptatu si de Senatu. Acestu modu de alegere s'a adoptatu si de comitetulu D-vóstre cu singur'a esceptiune a onor. D. G. Brateanu, carele a primitu proiectulu guvenului! (Dupa reportu despre opiniunile in comitetu, Cogalnicianu incheia:) D-loru deputati, aci se incheia lucrarile comitetului delegatiloru D-vóstre. Apartjene acum la D-vóstre de a apretiui si a ve rostí. Ce veti hotari, va fi legea tierii.

Fii ai aceloru generatiuni, totu atātu de devotate patriei cătu si religiunii, urmasi ai aceloru Adunari obstesci, cari in timpuri mai grele de cătu ale năstre au sustienutu

autonomi'a politica a tierii si libertatile santei nostre biserici, D-vostre nu veti consimti ca tocmai astadi, candu suveranitatea noastra din lantru este garantata de tote marile puteri ale Europei, ca tocmai in acestu secolu de lumina, candu in lumea protestanta marele barbatu de Statu alu Germaniei rumpe cele din urma legaturi ale societatii civile cu puterea clericala, candu in insasi lumea catolica emanciparea religiunara este la ordinea dilei, D-vostre nu veti consimti, o mai repetu ca in Romani'a, drepturile si trebuintele natiunei si ale societatei civile se fie sacrificate ingerintieloru straine si aspiratiuniloru clericali, pre cari ortodossii nostri stramosi au avutu puterea, intieptiunea si barbatia de a le inlatura din afacerile santei, liberei si autocefalei nostre biserici! (Aplause prelungite.)

EDUCATIUNE.

(Inchiare)

Studiandu istori'a, vedemu cu mirare ca la tote poporele si in toti timpii progresulu depravarii moravurilor a mersu in paralelu cu progresulu sciintieloru.

In Babiloni'a, in Egiptu, la Aten'a, la Rom'a, coruptiunea care a adusu caderea, n'a fostu mai mare de catu in timpulul in care sciintiele si artele au fostu mai in florite.

Instructiunea se fia ore caus'a depravarii moravurilor?

Nu; acest'a nu pote fi, pentru ca instructiunea este lumina, si lumin'a nu pote se nasca iadulu.

Caus'a depravarii moravurilor nu este instructiunea, nu e cultur'a intelectuale, ci lips'a de cultura morale.

Dar, daca cultur'a intelectuale nu corupe bunele moravuri, ea nu e in stare se resiste pasiuniloru degradante, daca nu e completata prin educatiune. Cu tota invetiatur'a sa, omulu reu-crescutu nu e mai pre susu de omulu ordinariu, ci e mai pre josu de omulu simplu cu unu restu de pudore, si avendu o consciintia.

Cate fapte vinovate n'am vedutu comitiendu-se de multi din acei barbati esiti din universitati, cari implu barourile si magistratur'a tieriei. Si catu bine n'am pute spune de multi magistrati, multi aperiatori, fara multa instructiune, fara titluri academice, fara nume mare, cari au preferitu se vegeteze, se indure privatiunile de catu se se venda seu se tradeze!

Cultur'a intelectuale, fora cultur'a morale, este unu focu, nu care incaldiesce, ci care consume, este o lumina care nu luceste in ceriu, ci care se stinge pe pamentu.

Invetiatur'a, fora moravuri, este ca o frumsetia fora pudore.

Ea este tentata de cei ce vor s'o perda.

Si ea se cumpera, se vinde.

Pentru o decoratiune, pentru unu ministeriu, ca se desonoreza. Pentru o functiune, pentru o deputatia, devine Mesalina.

Voi, cari ati numitu opiniunea publica femeia de ulitia, eta prostituat'a. Femeia de ulitia e invetiatur'a vostra impudica. Ea a perdutu omeni ca voi, si omeni ca voi au perdutu natiuni.

Dar Dumnedieu, in marea-i ingrigire, din candu in candu a tramisu cate unulu din acele flagele cari scapa societatile de luminatori ca voi, si statele de conducatori ca voi.

Moise pentru jidovi, pentru noi Vladu Tiepesiu, pentru Francesi Revolutiunea cea mare, au fostu unu bine: au fostu asemenea uraganeloru de prima-vera, cari curatia aerulu de miasme, au fostu focuri purificatorie. Moise, Tiepesiu, Revolutiunea au curatitu pe Israelu, Romani'a si Franci'a de omeni ca voi, de strigoji ca voi.

Acest'a o dicemu in privinti'a personeiloru.

Catu despre ceea ce s'atinge de invetiamentu, staruiescu se-lu completamu prin cultur'a morale.

Se punemu cultur'a morale in tote scolele, era mai alesu in facultatea de dreptu, de unde esa atati omeni nedrepti, ca se dee dreptatea.

Trebue se scia o-data tier'a ca n'are se ascepte nimicu de la omenii instruiti, de catu candu ei vor fi si virtuosii. Si se se convinga ca prosperitatea natiuniloru n'a venitu de catu de la omenii de bine, de la barbati devotati binelui publicu pana la sacrificiulu vietiei loru.

Aten'a si Rom'a nu s'au inaltiatu de Pisistrati si de Eliogabali la acelu gradu de putere si de splendore la care n'a ajunsu nici un'a din cetatile antice, ci de Aristidi, de Catoni, si nu s'au pututu conserva de Demosteni si de Ciceroni.

Demostene si Cicerone erau mari oratori. Ca filosofu, Cicerone fu sublinu. Ca advocatu, isi apera bine amicii si clientii, si scrise frumose catilinarie. Ca consule, fu supranumitu alu douilea salvatore alu patriei, pentru ca salva oligarchi'a, care apesa

Rom'a, de Catilin'a care voia s'o restorne, buna-ora precum d. Costa-Foru s'ar numi alu douilea fundatore alu Romaniei, pentru ca a salvatu dinasti'a de revolutiunea de copiii de la sal'a Slatinenu.

Demostene — pana nu se venduse — pronuncia in contr'a lui Filipu alu Macedoniei acele faimose filipice, cari ilu facura nemuritoriu, buna ora ca d. Costa-Foru acele celebre discursuri din senatu in contr'a drumului de feru.

Inse, candu monarchi'a se radica formidabile in contr'a guvernului poporaru, candu venira dile de tribulatiuni si de adversitati pentru cele doue republice, ce facu Demostene pentru Aten'a si Cicerone pentru Rom'a cu a loru elocintia admirabile, cu alu loru talentu incomparabile? In faci'a mariloru nenorociri, care fu conduit'a acestoru doue mari glorie de tribuni cu cari se mandria lumea romana si lumea elena?

Celu d'anteiu se vendu regelui Macedoniei, inamicului tierii sale, si celu d'alu douilea; abandonandu pe Pompeiu, care ducea cu sine republic'a, se facu curtesanulu invingatorului de la Farsale,ucidetorele republicei care ilu facuse pe elu, pe Cicerone plebeulu, primul cetatienu ala universului, pe candu Catone si Brutu preferira morte peririi republicei si murira ca nisce eroi impreuna cu dens'a, aperiand'o pana la ultim'a loru respirare.

Romani'a are si ea Demostenii sei si Ciceronii sei.

D. Costa-Foru fiindu dintre deusii, ilu intrebamu respectuosu; ce-ai facutu si dta, d-le Costa-Foru, cu elocintia d tute, pe care alta-data o puneai in servitiulu natiunii? De ce nu mai vorbesci pentru natiune limbagiulu care te prindea ca omu din poporu? de ce ai tacutu? Lui Demostene scinu ca i-se pusese ce-va in gatu: argentii inamicului Eladei. Domniei-tale ce ti s'a pusu? Aa-gin'a ditterica? Galcile? Najitalu?

Candu unu tribunu alu natiunii tace, elu este sustrasu natiunii.

Inse daca prin asemenea sustratiune natiunea perde, sustragetoarele nu castiga de catu atat'a: unu cadavru trasu afara din lupta.

Astu-felu te va judeca pe dta posteritatea, dle Costa-Foru, ca pe Demostene.

Ca Cicerone, ce-ai facutu?

L'ai imitatu in foradelegile lui, fora se ai si virtutulo lui.

Cicerone a pusu d'a omoritu in inchisore, nejudicati de poporulu romanu, pe inamicii oligarchiei, pe care elu o apera.

D-ta ai inchisu in puscaria si ai batutu in politia, nejudicati de juriu, pe publicisti, apostolii poporului, aperiatorii natiunii, pentru c'au aretatu si au flagelatu peccatele, crimele regimului despoiatoriu si umilitoriu, pe care-lu sustieni si te-ai facutu instrumentulu lui. Si chiar adi propuni, in reform'a codului penale, mesuri draconice in contr'a presei.

Dar aduti aminte ca crimele lui Cicerone n'au remasu nepedepsite: elu a fostu esilatu de poporu si ucisu de insasi monarchi'a extra care elu, curtesanulu, elu codardulu, se aretase gingasiu, curtenitoriu.

Credi ore ca numai pentru d-ta nu va fi pedepsa? Credi ca nu mai esiste providentia? Credi ca legile naturii s'au schimbatu?

Posteritatea admira pe Demostene si pe Cicerone ca talinte ca maestri de stilu, dar numai inaintea statueloru Leonidiloru si Bratiloru se inchiaa cu respectu si cu veneratiune, numai loru li da onori divine ca caractere, ca modele de devotamentu, ca tipuri de imitatu.

Oratoarele atenianu si oratoarele romanu, unulu cumperatu si cela-laltu magulitu, lasara se mora Aten'a si Rom'a, la ale caror'a preparative de funerarie asistara ca spectatori indiferenti.

Se presupunemu ca totu poporulu elenu ar fi fostu compus de Demosteni, si totu poporulu romanu de Ciceroni: s'ar fi putit ore ntempina caderea celor doue republice? Credemu ca nu. Ar fi avutu aceansi sorte, cu acesta singura diferentia ca Filipu ar fi fostu nevoitu se cumpera mai multi Demosteni in locu de unulu, si Cesare se magulesca mai multi Ciceroni.

Au n'avemu noi exemple si exemplarie?

Ceaa ce trebuia dar Atenei amenintate de despotismulu din afara, si Romei sugrumate de tirani'a din lontru, nu era unu poporu de Demosteni si de Ciceroni, ci unu poporu de Leonidi, de Scipioni, de Scevoli.

Si acestu poporu nu inai esista.

Sofistii si ambitiosii ilu ucisera cu scepticismulu si cu mesele loru lucsose.

Spiritalu celu dreptu alu Eleniloru si inim'a cea mare a Romaniloru se stinsese, se palise.

Aten'a ce sfarsi in discursuri, si Rom'a in circuri.

Noi vom espira in necredintia.

Ca unu poporu se existe politicaminte, treb se aiba cruce-

dintia: credintia in sine, credintia in patri'a sa, credintia in Dumnedieu. Trebuie se aiba stim'a de sine, iubirea de patria, cunoscint'a de Dumnedieu, de ce este elu si de ce vré elu.

Noi n'avemu nici un'a dintre acestea.

In materia de religiune, betranii au idei gresite, si junii n'au nici unele.

Cei d'anteiu nu vedu in Dumnedieu de câtu unu regé absolutu, capriciosu, fantasticu, schimbatoriu, crudu séu misericordiosu, dupa imprejurari, avendu temntie si aflandu-se 'neunjuratu de sbiri, ca unu monarchu pamentescu si putendu-se imblândi prin ofrande, prin solicitari. Asigurati despre caracterulu schimbatoriu alu lui Dumnedieu si despre influint'a ce darurile si rugatiunile au asupr'a lui, ei despóia pe de aprópele loru, mintu, jura, isi vendu sufletulu, tradau patri'a, se tereiescu inaintea asupritoriloru tierii loru, nu se dau in laturi dinaintea nici unei umiliri, nici unei infamie, nici unei crime; apoi, ca se se spele de aceste impuritati, se stropescu cu aiasma, postescu, dau sarindariu si facu rugatiuni lungi catra Dumnedieu si catra santii lui.

Cei d'alu douilea, nu recunosc o putere neveduata, creatória si regulatória. Indusi in confusiune de sciintiele incerte, cari mai multu ratacescu mintea de câtu o luminéza, nu pricepu de câtu obiectele cari cadu sub privire. Totu ce nu potu vedé, pentru ei nu existe. Venindu-le mai comod a negá divinitatea de câtu a o cercetá, ei sustienu ca nu e Dumnedieu, ca universulu este fapt'a hasardului, ca o intemplané orba ilu guverná. Pré multu domniti de speculatiuni, ei nu vedu in natura de câtu caos, desordine, perturbatiune, resbelu, destructiune. Nesciindu se citésca in marele codice alu naturei, si nedandu-si ostenéla se citésca, ei n'au cunoscintia de legea actiunii si reactiunii, care este un'a din legile matematice si imutabile. D'aceea sustienu ca nu e nici pedépsa, nici remunerare, si prin urmare nici virtute, nici crima; ca omulu nu difere de bruta, ca o destinata e pentru omu si pentru bestia.

Astu-feliu betranii falsifica pe Dumnedieu si junii ilu néga.

Se intielege: betranii superstitiosi si unii atei, cáci d'acestia ne ocupámu.

Acésta falsificare alu Dumnedieu de o parte, si negare d'alt'a, au consecintie desastróse. Ele lasa campu liberu la totu felulu de crime.

Cei d'anteiu potu despoiá pe semenii loru fara temere, sciindu ca au se fie absolviti, dandu lui Dumnedieu o parte din despoiari. Cei d'alu douilea potu se comita ori ce foradelegi, sciindu ca nu existe prevedintia rosplatiória.

Astu-feliu, religiunea a disparutu, luandu-i locul superstitiunea si ateismulu.

Éra produsulu religiunii este: ateulu, coborindu-se in starea brutei si dandu freu tuturoru pasiuniloru sale desordonate, tuturoru instinctelor sale rele; superstitiosulu, facendu pe Dumnedieu complicele crimelor sale, participe alu despoiariiloru sale.

Aci duce lips'a de cultura a sufletului.

Elevulu bucóvnei si elevulu sciintiloru neesacte ajungu pe cái diferite la acel'a-si scopu: *nimicirea*.

Câtu intru ceea ce privesce simtimentulu de patria, elu nu existe nici la unii, nici la ceia-lalti.

Pentru cei betrani, patri'a este o fictiune, o utopia, si sacrificiele pe cari cine-va le face pentru dens'a, o nebunia. Ei nu pricepu cum individulu póte se afle interesulu seu privatu in intere sulu patriei. Ca se-lu pricepa, ar trebui se-lu pipaie. Déca patri'a li-ar aduce celu putienu o suta la diece, in numerariu si imediatu, atunci ar mai intielege-o si s'ar grabi se se scrie intre cei ce o iubescu, cáci ar avé nainte-le patri'a positiva in numerariu. Dar déca ea n'aduce nimic, pentru nimicu nu potu se se face partisanii ei: o asemenea patria e ideale, poetica, si dumeloru nu mai sunt copii se li'placa poesiile. Pentru astu-feliu de patria nu se potu dumeloru stricá cu guvernulu.

Si daca li spuni ca parintii nostri faceau pentru dens'a sacrificiulu nu numai alu averii loru, ci chiar si alu vietiei, respundu ca strabunii nostri erau nisce smintiti si nisce bataiosi, cari aveau mancarimea de lupta si cari simtiau o respusa plăcere se nu móra cu capulu pe capeteiu, cum moru toti ómenii cu minte. Ei adaugu ca nu li intra in minte cum acesti strabuni puteau se se esalte la vorbele: *religiune si patria*, pana 'ntr'atát'a, in câtu se se bata cu lumea intréga, candu loru li e frica se incrucisieze, nu dóue spade — se-i ferésca Dumnedieu! dar nici macar dóue vorbe cu unulu din guvernanti intr'o lupta, fia macar electorale. A se esaltá cine-va pentru o concessiune, unu monopolu, totu mai merge, dar pentru patrii! E ridiculu! Atát'a de multu ómenii acestia au perdutu simtiulu ideiloru morale.

Pentru acei juni, cari si-au facutu studiele in strainetate, simtimentulu de patria e mai multu de câtu necunoscutu, e disprețuitu. Cu capulu plinu de idei cosmopolite, pe cari le-au inve-

tiatu din catechismulu *Aliantie israelite*, ei dicu ca simtimentulu de patria e unu simtimentu strimtu, egoistu, inobile, chiaru, ca patri'a omulu e globulu intregu, ca caminulu este posesiunea tuturoru noiloru venitii, tuturoru vagabundiloru, si prin urmare famili'a de *fratia*.

Astu-feliu se tiene la famili'a sa, la limb'a sa, la religiunea parintiloru sei, la patrimoniulu seu, la institutiunile tierii sale; a avé strabuni si a-si aduce aminte de ei cu veneratiune si cu respectu, a avé unu trecutú gloriosu si a se mandri cu elu, a ne regenerá sufletulu si inim'a candu, celindu istori'a patriei, vedemu pe Michai curatindu pamentulu romanescu de pagani, pe Vladi tragendu in tiépa pe tradatori, pe Stefani victoriosi in patru-dieci de batalii, pe Tudori alungandu strainii de pe tronulu Romaniei; pe unu Brutu murindu pentru aপরার republicei, pe Scevoli ardiendu-si man'a care n'a nimeritu pe inimiculu patriei, a ne simti maguliti si fericiti ca suntemu stranepotii unor asemenea strabuni, si a ne silí sei imitámu, radicandu-ne din caderea in care ne aflámu ca se ne facemu demni de densii, acést'a, dupa densii, este egoismu inobile.

Dar se vedemu pe acesti mari umanitari, au ei convictiunea ideiloru ce sustienu? Au ei fanaticismulu, abnegatiunea ce se cere pentru o nóua religiune? Se vedemu daca ceea ce facu este rezultatulu eugetarii loru.

Nici de cum, si proba despre acést'a este ca n'au datu esemplulu abnegatiunii, ca ei, cari ni dicu se deschidemu strainiloru portile tierii, n'au deschisu ei mai anteiu usile caselor loru vagabundiloru jidani, si peregriniloru germani trentiarosi si lutosi, ce cutreiera tier'a, nu li-au deschisu cufarile si nu iéu pusu in posesiune gratuita a mosieloru dumeloru, conformu principiiloru cosmopolite.

Si daca n'au facutu acést'a si n'o facu, ei nu sunt altu ce-va de câtu nisce automati cari se misca dupa propagand'a jidovéscá, nisce ecouri palide ale ideiloru cosmopolite, nisce Sanco-Pansa ai Donchihotiloru jidani, o harpa eoliana a careia vibratiune i-o dá ventulu care sufla din Palestin'a, in fine nisce fanfaroni cari, nesciindu se faca ce-va mai bunu, sustienu *negatiunea*, negatiunea individulu, negatiunea familiei, negatiunea patriei, ca se faca se se ocupá lumea de densii.

Éta unde duce lips'a de cultura morale: la smintirea unor juni, cari altmintrelea n'ar fi fara inteligentia, si la indiferentismulu unor barbati maturi, cari altu-feliu s'ar paré ómeni de ómenia.

Cei maturi, ne'ntielegendu ideile abstracte, si cei juni facendu abstractiune de patria, ajungu la acel'a-si lucru: renegarea tierii loru.

Acésta apostasia politica o aflámu pretutindeni: in administratiune, in justitia, in Adunarea legiutórie, in guvernulu.

Este unu morbu alu regimelui morbosu si putredu, sterpu de idei morale.

Antidotulu acestui morbu e cultur'a morale.

Voi, cari, prin positiunea vóstra, puteti se faceti ce-va pentru invetiamentu si sunteti detori se faceti, completati invetiamentulu, puneti cultur'a morale, cultur'a sufletului, iubirea de patria, de la prim'a clase primara pana la ultim'a liceale.

Cáci numai amórea de patria tiene statele, natiunile, precum atractiunea tiene universulu.

„Romanulu.“

N. B. Locustónu.

Despre economi'a rurala.

Popórele cele mai vechi, au traitu din venatu si pescuitu. In mesur'a, in care s'au inmultitu popórele, au scadiutu selbatcimile. Lips'a au condusu pre popóre la domesticirea animaleloru, prin a caror'a inmultire li s'au inlesnitu si asiguratu subsistintia vietiei. — Astfeliu de popóre venatórie s'au facutu popóre nomade (ciobanesci) cari atát'a timpu au siediutu in anumite locuri, pana au avutu pascu in abundantia pentru vitele loru, atunci au mersu mai departe, cautandu pasiune mai buna, in scurtu au emigratu din locu in locu, neavendu patria, din care cauza s'au si numitu popóre nomade.

Cu inmultirea ómeniloru (a singurateceloru familii) au debuitu se se ingreuedie viéti'a nomada, si pentru aceea familiile au luatú unde si unde locuintie stabile. Asia s'a urmatu intemeiare de relatiuni posesiunarie si de despartirea natiuniloru.

Lips'a, ba chiar si intielegerea mai desvolatata va fi condusu pre ómeni ca prin semenarea maiestrósa a plantelor se-si faca starea si viéti'a mai placuta, mai vertosu prin semenarea plantelor ce s'au aretatu demne de cultivatu, si a caror'a frupte au adusu nutrimentu folositoriu ómeniloru. — Dupa aceea s'au latitu semenarea si la plante, care s'au aretatu ca sunt bune de nutretiu pentru vite, nefindu de ajunsu pasculu naturalu.

Cei primi plugari, de sine întelegându-se vor fi luat spre cultivare Asia feliu de campuri, cari au arotat o fructivitate naturală foarte mare, pre langa aceea usioru de lucratu si promitiatoriu de secerisii siguru. Dupa aceea imputienandu-se, si in fine incetandu cantitatea secerisului pe acelea campuri, nu le vor fi semenatu, ci se vor fi apucatu de altu pamentu nou, inea nelucratu, carele inea nu in Asia îndelungatu timpu era-si va fi devinitu storsu, se va fi facutu ne-fructiferu.

In fine întorcendu-se éra-si la campurile tolosite mai anteu, prin aceea au invetiatu a cunoşce odihna pamentului si a ogorului de a treia ora. — Au aflatu inea cumca escrementele vitelor pascatorie, cadiendu pe singuraticile locuri, au ajutat foarte la crescerea plantelor, prin urmare au devenitu la ingrasierea pamentului prin gunoie, ce si de presinte se urmédia cu deplinu succesu si ratiune. Istoria inea ni spune că înainte cu mii de ani au vietuitu popore culte, buna ora cum au fostu stramosii nostri Romani si Grecii, cunoscendu insemnata midilocolui gunoarii, cari au urmaritu si aplicatu lecuirea corespunditoria pentru neproductivitatea campurilor, adeca prin gunoie le-au lecutu, prin ce le-au facutu éra-si roditorie. Economía campului facea védi'a si puterea lor; — mai apoi inse negligendu lucrarea pamentului, s'au despoternicitu si au cadiutu.

La teutonii au luat avantaju economía 'nainte de o mia de ani sub Carolu cel mare, carele cu sil'a a introdusu economía de a treia ora. (Dreifelderwirtschaft.)

Totu respectulu antecesoriilor căci numai radiemati pe observarile si esperiintiele lor s'au radicat economía, inse purtarea economiei dupa cum amu moscenit'o dela stramosi, de presinte nu e acomodabila nici corespunditoria recerintielor nostre inmultite, si prin urmare nu mai póte esiste. Dreptu aceea debue se nisumu lucrandu si invetiandu a introduce innoi corespunditorie in economia, cari sunt de lipsa pentru poporul nostru.

Purtarea economiei, de candu se deprinde cu reguli si conditiuni destinate la crescerea plantelor si sporirea animalelor, s'au facutu o maiestria mare. Deci daca dorimu prosperarea economiei la romani, debue se lucrámu ca in loculu datinei si modulu vechiu, se introducemu fundamentulu sciintiei economice, căci economía nu e alt'a de cătu folosirea puterilor naturale.

De comunu e sciutu că economii nostri foarte pućini cetese si cei ce citescu, raru urmédia in praesent cele cetite, daca nu se vor convinge despre motivele corespunditorie cu de a menuntulu din cele cetite. — Dreptu-aceia mi-amu propusu, din candu in candu a dá publicitatii in colónele „Luminei“ *Indrumari economice* ca cetindule si urmarindu-le On. DD. Preotii si frati colegi se servésca de modelu economilor nostri romani.

Despre Condiitiunile generale.

Viétia plantelor e: aerulu, apă, caldur'a si lumin'a. Daca plantele ar avé tóte materiile nutritoria, totusi fara aeru, apă caldura si lumina, séu numai un'a lipsindu, n'ar puté cresce d. e. sementi'a neavendu umediéla, nu va resari, tocmái asemenea déca i va lipsi aerulu ori caldur'a, căci iórna incéta crescerea planteleru, pana nu dobandesce pamentulu caldur'a receruta.

De nu au plantele lumina, impilédia precum vedemu la plantele ce cresc in apropiarea lemnelor mari, séu chiar la plantele ce cresc in podrumuri; — deci daca va cunoşce economulu apriatu condiitiunile generale ale vietiei plantelor si animalelor, i-si va puté însusi economia buna.

Aerulu.

Se incepemu cu privirea aerului ca prim'a conditiune a vietiei. Elu se afla pretotindenia, ba chiar si in trupuri; d. e. in lemne si in petri, in óse si in carne. Cătu e de usioru aerulu in proportiune cu corpurile tari, de aceea totusi in puterea multimei sale enorme, casiunedia obiectelor o apesare.

Aerulu nu e corpu simplu, ci e o compusetiune (mestecatura) căci analisea descoperé intr'ensulu mai multe substantie si anume: $\frac{21}{100}$ ocsigenu, $\frac{78}{100}$ azotu nitrogenu séu nechisiu si $\frac{1}{100}$ carbonicu.

Ocsigenulu e partea activa a aerului amosfericu, elu jóca mai la tóte locurile si lucrarile chemice rola insemnata, si causédia stramutari mai la tóte, precum rugin'a in feru. Acéta rugin'a cu timpu se inmultiesce, căci ocsigenulu strabate totu mai in lontru pana ce-lu strabate de totu. Asia luca elu si in petri; la gunoii lu descampune, si-lu prefaco in pamentu, in materi nutritorie, la crescerea plantelor etc.

Azotulu Nitrogeniu séu Nechisiulu este nu gazu fara colóro, odoru si gustu, si e mai usioru de cătu ocsigenulu. Nu se unesce directu cu cele-lalte elemente si se deosebesce prin caracterele

sale negative. Nu este inveninotoriu; numai in abundanti'a lui animalele moru din lips'a aerului ocsigenu. In acestu gazu nu póte vietui nici omulu, nici animalulu, dar nici plantele; totusi la nutirea si impurechiarea plantelor si a animalelor, acestu gazu jóca o rola mare — *Carboniculu*. Acestu gazu se produce in natura in cantitati enorme. Viétia omenésca are necesitate pe fie-care anu de 160 miliarde metre cubice de ocsigenu si întórce atmosferei aceea-si cantitate de acidu carbonicu. Partile nutritorie ale trupului nostru (carnea, grasimea, pana, legumele, etc. etc.) contieniu in mare proportiune carbonicu. Dupa ce ele au fostu absorbite in sange, atunci carbonulu se combina cu ocsigenulu inspiratiunei si formédia acidu carbonicu, care este datu afara prin acutul respiratiunei. —

Dar n'am vorbitu si de animale, alu caror'a numeru este cu multu mai mare; ele care populéza continentele, atmosfer'a si oceanele! Care ar fi dar cantitatea carbonului ce consuma ele: Tóte aceste cantitati enorme sunt mici catatimi candu privimu productiunea naturei: omulu care se descompune dupa mórte, si animalulu care putrediesce producú acidu carbonicu.

(Va urma)

Secusigiu, in decembre, 1872.

D. Margineantiu, docinte sup.

Ministrulu de cultu si de invetiamentu, cu datulu 10 decembre, 1872. Nr. 32,438. a trimisu tuturoru jurisdictiuniloru (comitatelor, orasielor etc) ordinatiunea urmatoria:

De la introducerea articolului de lege 38. din 1868, ministriulu, ce sta sub conducerea mea, s'a nisuitu din resputeri a delaturá tóte greutatile ce impedece invetiamentulu popularu, si totodata a facutu tóte despusetiunile legali pentru essecutarea acestei legi. Straduintiele, purcese din acéta lege, au dejá inea acum rezultate visibile, totusi acéta afacere este de presentu numai in stadiulu primu alu desvoltarii sale; in calea desvoltarii sale i stau si acum'a pedeci, cari precum se pare, numai prin riguros'a aplicare a despusetiuniloru legii se vor puté pestrece.

Diet'a a doritu se spriginésca acéta lege si cu ajutoriulu altoru legi; Asia punctulu f) din §. 22. alu articulu de lege 18. din 1871. ordinéza: cumca comun'a este îndetorata a se ingrighi de scolile sale si de alte asemene institute; totu Asia §§. 40. 42. c), 44. 70. si 87. d) din articulu de lege 8. 1872. (legea de industria) prin regularea invetiamentului pentru invetiaceii de industrii, vine intr'ajutoriulu legii de invetiamentu, cari ordinatiuni tóte dovedesce, cumca legelatiunea nu numai este petransa de importantia causei, ci se si straduesce se asecuré legii resulatulu si efectulu.

Organele, ce sunt anumite pentru muintarea invetiamentulu pentru realisarea intentiuniloru spirituali si morali, ale legii — precum sunt, pentru scolile confessionali: autoritatile locali si superioare ale comunitatiloru confessionali; pentru scolile comunali: scaunele scolare, senatele de scola comitatense, inspectorii cercuali de scóle — in cele mai multe casuri numai Asia potu castigá validitate numiteloru despusetiuni ale legii, daca acele organe recurgu la spriginulu oficiale alu jurisdictiuniloru in casu candu obsérva leneviri si renitintia intru essecutarea numiteloru despusetiuni.

Organele legali, anumite mai sus, caror'a li s'a incredintiatu regularea invetiamentulu popularu, de la aducerea legii de invetiamentu pana astadi au recursu a dese ori la jurisdictiuni pentru spriginulu necessariu, dar cu durere au trebuitu se se convinga, cumca la acéta recerare, nu tóte jurisdictiunile si-au impliintu detorinti'a lor, séu celu putieniu n'au impliint'o cu necessari'a rapediune, punctualitate si rigóre de lege.

Dupa ce acum jurisdictiunile, conformu articolului de lege 42. din 1870. sunt ordinate si organizate cu totulu de nou; si dupa ce, conformu articolului de lege 18. din 1871. s'a inceputu prin comune o viétia noua, socotu a fi la timpu ca se îndreptu atentia jurisdictiuniloru si tóta energi'a lor la aceea, ca densele se traga in cerculu lor de activitate si între agendele lor essecutarea legii de invetiamentu 38. din 1868. si a legii de industria 8. din 1872. si totodata jurisdictiunile nu numai se in drume organele lor essecutive, ca delocu se dee mana de ajutoriu la recerarea organeloru legali anumite pentru efectuirea

legii de invetiamentu, ci inca jurisdictiunile se demande ca organele sale, candu ocaasionalminte cercetéza comun'a, se-si estinda atentiunea si asupr'a starii scólei si a supr'a umblarii prunciloru la scóla, se le constringa pre antistiele comunali la riguros'a essecutare a acelei parti din legea comunala carea privesce pe densele, pentru leneviri se pedepsésca atátu pre antistiele comunali câtu si pre parintii cari nu-si dau pruncii la scóla, si acolo, unde nu este inca edificiu de scóla si nu e invetiatoriu, séu unde acestia nu corespundu scopului, se nisúesca ca comun'a séu confessiunea se satisfaca câtu mai curundu acestei detorintie legiute. Despre essecuterea ordinatiuniloru emise in acestu modu, jurisdictiunile, la fiecare congregatiune de patrariu de anu, se céra socóta de la respectivele comune. si pre bas'a acestoru rapórté se intre si acést'a in raportulu ce trebue se mi se astérna mie intru intielesulu puntului 4. din §. 130. si a §-lui 132. din artícululu de lege 38. de la 1868. Sum convinsu cunca onoratele autoritati, pentru implinirea detorintieloru loru referitórie la efeptuerea instructiunoi poporului sunt insufletite din acele-si motive, cari au condusu si pre legelatiune la facerea acestei legi si la emiterea ordinatiuniloru privitórie la deus'a spre fericirea poporului; in acésta convingere credu si spereza cunca onoratele jurisdictiuni vor essecutá acésta ordinatiune a mea, nu din detorintia catra essecutarea legii, ci din indemnulu internu alu convingerii proprie.

Prin acésta ordinatiune provocu pre onoratele jurisdictiuni ca intru intielesulu puntului 4. §. 130. din legea de invetiamentu, se repórté aici in fiecare patrariu de anu despre rezultatulu activitatei loru dimpreuna cu a activitatei senatului de scóle comitatense, de asisderia se se cuprinda acést'a si in raportulu anualu ce este se mi se astérna intru intielesulu §-lui 132. din aceea-si lege.

VARIETATI.

= *La consistoriulu plenarín*, ce s'a tientu in 28 I. c., au participatu, sub presiedinti'a Prea Santiei Sale Parintelui Episcopu, dd. Mirone Romanu archimadritu, Andrei Papp protosincelu, Moise Grozescu, Vasiliu Zorlentianu, Demetriu Papp, Iuliu Bogdanu, Georgiu Chirilescu, Vasiliu Belesiu, Ioane Damsia, — dintre mireni: Vincentiu Babesiu, Dr. Atanasiu Siandoru, Ioanu P. Desseanu, Ioanu Moldovanu, Georgiu Dogariu, Ioanu Ardeleanu, Ioanu Tuducescu, Petru Petroviciu, Iosifu Goldisiu, G. Popu. — Intre alte cause, s'a efeptuitu alegerea respective intarirea de protopresbiteru a referintelui Georgiu Craciunescu pentru tractulu Hassiasiuului.

= *Nov hierotoniti*. Virgiliu Gruescu din Selciva. in 6. Decemvre s'a hierotonitu intru diaconu éra in 10. Decemvre intru preotu pentru parochi'a din Selciva Nicolau Hardutiú din Talagiu. in 10. Decemvre s'a hierotonitu intru diaconu, éra in 14. Decemvre intru preotu pentru parochi'a din Acutiá. — Ioanu Popoviciu din Rosi'a cott. Aradu, in 14. Decemvre s'a hierotonitu intru diaconu éra in 25. Decemvre intru preotu, de fiitoriu capelanu langa veteranulu preotu din Petrisiu Iosifu Popoviciu. — Georgiu Tieréu din S. Girisiu in 25. Decemvre s'a hierotonitu intru diaconu, de fiitoriu diaconu langa protopresviterulu Oradii-Mari Simeonu Bic'a.

= *Napoleone III.* Imperatulu Franciei a repausatu.

☞ Din caus'a santeloru serbatori, neputendu aparé fói'a regulatu de dóe ori, dâmu acum numerulu acést'a duplu, dreptu desdaunare.

Concursu.

1-3

Pentru statiunea invetiatorésca din *Aldesci* prin acést'a se escrie concursu cu terminu pana in 14. Ianuariu 1873. — Emolumintele sunt: 115 fl. 50 cr. in bani, bucate 10 sinici, lemne 8 stangini, pamentu $\frac{1}{2}$ de sesiune fenatiu, cortelu cu gradina.

Recursele sunt a se tramite dlui inspectoriu cerc. pana la terminulu prefiptu, candu de o data va fi si alegerea.

Aldesci, 18. Dec. 1872l

Cu scirea mea

Comitetulu parochialu.

Constantinu Gurbanu

protopres. ca insp. cerc. de scóle.

CONCURSU.

Poftindu unu capelanu langa parochulu din Husaseu Cottulu Biharei protopresviteratulu Oradii-mari, cu acést'a se scrie concursu.

Dotatiunea va fi:

- 1) $\frac{1}{3}$ parte de pamentu din un'a sessia.
- 2) $\frac{1}{3}$ parte din biru dela 273 case
- 3) $\frac{1}{3}$ parte din stóle din intrég'a comuna.

Doritorii de a concurge la acésta capelania sunt avisati a-si tramite recursurile sale bine instruate dupa „Statutulu Organicu“ adresate comitetului parochialu din Husaseu — tramise de adreptulu protopresviterulu tractualu D. Simeonu Bic'a in Oradea-mare, pana la 7 Ianuariu 1873, candu va fi deodata si alegerea.

Datu in Husaseu in 10 Decembre 1872.

2-3

Comitetulu parochialu

in contielegere cu protopresviterulu tractualu

CONCURSU.

1-3

Dovenindu vacanta parochi'a g. o. romana din Opidulu Cillu, Comitatulu Aradului, Protopresviteratulu Buteniloru, cu acést'a se scrie Coucursu pana in 18 Ianuariu anulu 1873. candu va fi si alegerea. —

Emolumintele sunt: 32 iugere de pamentu aratoriu, stólele indatinatate, si birulu dela 160. case.

Doritorii de a ocupá acésta parochia sunt poftiti, a se presentá la biserica in un'a din dominecile ante de alegere séu in dí'a alegerii; éra recursurile loru provediute conformu statutulu organicu, adresate Comitetulu parochialu si subternute Dlui Protopresviteru alu Buteniloru Andrei Machi.

Comitetulu parochialu.

cu scirea si invoirea mea
Andrei Machi
protopresviteru

CONCURSU.

1-3

Pentru statiunea invetiatorésca din *Manerau* prin acést'a se escrie concursu cu terminu pana in 14. Ianuariu 1873. — Emolumintele sunt: 120 fi. 10 sinici de grâu, 10 de cucurudiu, 14 mâji de fenu, 12 stangini de lemne, 2 mesuri de fasóle, cortelu cu gradina, tóte acestea inse pe anulú 1873. sunt a se impartí in proportiune egala cu veduv'a remasa de invetiatoriulu Petru Vidoviciu.

Recurintii intre altele au a dovedí cá au depusu esamenulu de calificatiune invetiatorescu, éra recursurile pana la terminulu prefiptu — in care di se va intemplá si alegerea — au a se substerne dlui inspectoriu cercualu.

Manerau, 18. Decembre 1872.

In contielegere cu

Constantinu Gurbanu

protopres. ca inspect. cerc. de scóle.

Comitetulu parochialu.

1-3

CONCURSU.

Pentru vacant'a parochia din Borzu protopresviteratulu Beiusiului, provediuta cu pamentu aratoriu de 6 cubule, dela 60 de case câte un'a mesura de cucurudiu, cortelu liberu si stólele indatinatate.

Doritorii de a ocupá acésta parochia, vor adresá recursurile loru protopresviterulu Beiusiului Georgiu Vasileviciu pana la dí'a alegerii de 29. Ianuariu vechiu 1873.

Datu in Borzu la 21. Dec. 1873. v.

Cu scirea mea

Georgiu Vasileviciu

protop. Beiusiului.

Comitetulu parochialu din Borzu.